

Nr 822.

Av herr **Skoglund m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Genom propositionen nr 239 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Vad däri föreslås innebär ett bibehållande beträffande flertalet jordbruksprodukter av nuvarande regleringsanordningar, dock med vissa modifikationer med avseende på tillämpningen. I fråga om brödsäden föreslås en mera avsevärd förändring genom det nuvarande inlösningsförfarandets utbytande emot stödköpsanordningar. Då vi i vissa avseenden hysa en annan uppfattning än den som kommit till uttryck i av föredragande departementschefen gjorda uttalandena samt framförda förslagen, få vi härmed framföra vår avvikande mening samt föreslå vissa ändringar.

Vi ha med tillfredsställelse bemärkt föredragande departementschefens uttalande angående betydelsen av ett bärkraftigt jordbruk och konstatera även, att enligt hans mening åtgärder till stödjande av jordbruksprodukternas prisnivå torde bli behövligen en längre tid framåt. Då i anslutning därtill uttalats, att jordbrukets prisnivå numera torde kunna anses vara i stort sett tillfredsställande samt att sänkningen i prisnivån för produkterna jämfört med åren 1925—1929 tillfullo motsvaras av en samtidig sänkning av produktionskostnaderna finna vi emellertid anledning att uttala en avvikande uppfattning.

Det må visserligen vara riktigt att enligt tillgängliga bokföringsresultat medelförräntningen för jordbruket under bokföringsåret 1934/1935 varit så hög som 5 procent. Föredragande departementschefen påpekar, att detta gynnsamma resultat delvis varit en följd av osedvanligt god skörd, men hyser den uppfattningen, att förräntningen vid nuvarande prisläge, som är något högre än bokföringsåret 1934/1935, även vid en väsentligt sämre skörd, skall bli gynnsam. Till belysande av denna fråga vilja vi hänvisa till en nyligen av professor Nannesson i tidskriften Landtmannen publicerad artikel, vari företagits en analys av räntabilitetens beroende utav bland annat skördens storlek. Utgående från medelgod skörd och medelgott tekniskt utbyte har professor Nannesson därvid funnit, att räntabiliteten vid det under 1935 rådande prisläget icke skulle ha blivit högre än omkring 3.5 procent. I anslutning härtill torde böra antecknas att den genomsnittliga prisnivån för närvarande endast med någon enhet överstiger medelnivån för 1935. I sin utredning framhåller professor Nannesson bland annat: »Resultaten skola icke betraktas såsom annat än ungefärliga närmevärden. Såsom sådana kunna de emellertid förtjäna beaktande. Icke

minst tro vi, att den här ovan uttalade varningen för överuppskattning av det nuvarande konjunkturläget förtjänar att tagas ad notam, liksom den i anslutning till utredningen dragna slutsatsen, att en önskelig förbättring av jordbruksarbetarnas lönevillkor näppeligen är möjlig utan en samtidig förbättring av prisnivån å jordbruksprodukter.»

Av vad här anförts framgår, att jordbrukets nuvarande pris- och lönenivå vid normalt tekniskt produktionsresultat får beräknas möjliggöra endast en knappt tillmätt förräntning. Därest en begränsning av arbetstiden vid jordbruket också kommer att genomföras är det tydligt att jordbrukets utgiftskonto kommer att höjas utan att jordbrukarna ha möjlighet att omedelbart genomföra en motsvarande kostnadsbesparing. Visserligen kan särskilt vid de större jordbruken måhända något vinnas genom vidtagande av tekniska förbättringar och andra rationaliseringsåtgärder. Verkan härav i ekonomiskt hänseende får emellertid icke överskattas. Genomförandet av tekniska förbättringar kräver ökad investering av kapital, som måste räntas och amorteras. Det bör därjämte beaktas att rationaliseringsåtgärder kunna beträffande det mindre jordbruket genomföras endast i mycket begränsad omfattning.

Förvisso är jordbrukets möjligheter att genom rationalisering förbättra sin ekonomiska ställning avsevärt mindre än industriens. I detta sammanhang bör beaktas, att det icke blott är jordbruksarbetarnas ställning som behöver förbättras. Jordbrukarna, självägande som arrendatorer, äro i själva verket också arbetare, och i stor utsträckning utföra de allt arbete vid sitt jordbruk. Den arbetsinkomst, som vid bokföringsresultatens uppgörande vid lantbrukssällskapets bokföringsbyrå tillgodoräknats dessa, är ej större än den, som får betalas för lejd arbetskraft vid motsvarande arbete. En förbättring av de mindre jordbrukarnas ställning och levnadsstandard är lika önskvärd, som lönearbetarnas, men kan ej vinnas utan att de uppnå en ökad inkomst av sitt jordbruk. Slutligen måste det anses såsom rimligt att fördelen av rationalisering vid jordbruket, i den mån sådan kan med ekonomisk fördel genomföras, kommer icke blott konsumenterna (genom billiga livsmedel) utan även jordbrukaren själv och hans arbetare till godo. Vi kunna på grund härav icke dela uppfattningen att jordbrukets produktpriser för närvarande äro tillfredsställande utan anse, att en förhöjning av dessa är erforderlig för höjande av jordbruksbefolkningens levnadsstandard. Detta krav synes oss särskilt befogat icke minst med hänsyn till att andra befolkningsgrupper i väsentlig mån kunnat förbättra sin ställning.

Föredragande departementschefen har vidare anført att prisbildningen för jordbruksprodukter inom landet bör lämnas fri inom vissa gränser och såsom undre gräns angivit en nivå av ungefär 75 procent av medelprisnivån åren 1925—1929 medan den övre gränsen skulle utgöras av medelprisnivån för nämnda 5 år. Den rörlighet, uppåt, som enligt detta uttalande skulle medgivas för priserna, synes oss vara för snäv, då den skulle innebära, att jordbrukets produktpriser direkt och målmedvetet skulle hållas under den före krisens inträdande rådande prisnivån, även om varupriserna i övrigt

tenderar att stiga upp till eller över densamma. I detta sammanhang få vi hänvisa till uttalanden, som gjorts i av hr Bagge m. fl. i första kammaren väckt motion nr 21, vari framhålles att som mål för jordbruksregleringen bör uppställas ett återförande av jordbrukets produktpriser till den relation med priserna å övriga produkter som var rådande under femårsperioden 1925—1929. Med hänsyn till nu rådande allmänna prisläge innebär detta att en sänkning av jordbrukets produktpriser ned till 75 % av förenämnda genomsnittsnivå bör undvikas. Om å andra sidan prisnivån i övrigt tenderar att stiga, vilket på sistone varit fallet, synes en motsvarande höjning av priset å jordbruksprodukterna böra äga rum. Därest förhållandenas utveckling i övrigt möjliggör en höjning till det prisläge, som var rådande före krisen, synes oss några skäl icke föreligga för att jordbrukets produktpriser ej skulle tillåtas intaga ett läge omkring sagda nivå.

Vad stödanordningarna för mjölk- och mejeriprodukterna beträffar har i propositionen bland annat framhållits att accisen å margarin bör så avvägas, att försäljningen av margarin hindras att svälla ut till följd av prisstödet å smöret. Enligt vårt förmenande bör den principen tillämpas, att smöret, som ju nästan helt är ett alster av svensk produktion, skall erhålla företräde för avsättning å den inhemska marknaden i den mån sådan avsättning på rimliga villkor icke kan uppnås utomlands. Vi hänvisa i detta sammanhang till de uttalanden, som gjordes vid 1935 års riksdag i anledning av de farhågor, som då hystes för begränsning av smörexporten.

Departementschefens uttalande angående olägenheterna av växlingar i smörexportens storlek samt önskvärdheten att eftersträva större jämnhet i nämnda export är givetvis i och för sig riktigt. Man har emellertid här att taga i betraktande många på frågans bedömande inverkan omständigheter. Ofrånkomligt är ju nämligen att den svenska produktionen av mjölk är varierande efter årstiderna och att dessa produktionsväxlingar praktiskt taget till allra största delen komma att överföras på smörtillverkningen, som därigenom uppvisa procentuellt sett betydligt starkare variationer än själva mjölkproduktionen. Det är därför ofrånkomligt att växlingar måste uppstå uti försäljningskvantiteterna. Bland de tillvägagångssätt, som förefinnas att utjämna dessa växlingar, må nämnas upplagring vid tider av stor produktion i och för försäljning, då produktionen är liten, eller import från utlandet då produktionen ej kan fylla den inhemska marknadens behov. Främst bör dock en under vissa tider ökad produktion mötas medelst åtgärder, som främja konsumtionen av smör inom landet. Liksom variationer i exportkvantiteten försvårar uppnåendet av fördelaktiga priser i utlandet, så verka emellertid också större och särskilt ofta återkommande växlingar i de inhemska försäljningsprisen menligt på avsättningen härstädes. En genom förhöjning av smörpriset föranledd minskning i den inhemska konsumtionen kan taga lång tid och kräva låga priser för att återvinna. Som förhållandena under de senaste åren givit anledning till oro beträffande avsättningsmöjligheterna utåt, är det naturligt att vid prissättningen särskild hänsyn tagits till upparbetande av en större och säker avsättning inom landet. Mot de anordningar, som i

propositionen ifrågasatts för åstadkommande av större jämnhet i smörexporten, måste vi på grund härav ställa oss mycket betänksamma. Särskilt anse vi förslaget om utbetalande av pristillägg å exporterat smör enbart till en viss högsta kvantitet per vecka vara olyckligt. Ett verkställande av detta förslag skulle helt visst medföra stora olägenheter för vårt jordbruk. Visserligen torde det enligt vår mening vara lämpligt att det inhemska smörpriset blir i viss mån rörligt med hänsyn till växlingar i produktionens storlek samt efterfrågan på marknaden, men smörprisförändringarna torde därvid närmast böra utgöra en anpassning till *säsongmässiga växlingar* i nämnda produktions- och avsättningsförhållanden, så att smörpriset likväl hålles *stabilt för tämligen långa perioder*. Vi anse vidare att det bör ligga i mejerierorganisationens hand att själv bestämma dylika prisförändringar, då det ju ändå är denna, som bör ha det största intresset utav att försäljning och prissättning ordnas så att bästa ekonomiska resultat av försäljningarna uppnås samt när mejerierorganisationen därjämte besitter den största fackkännedom för dessa frågors bedömande. I anslutning härtill kan också ifrågasättas, huruvida det kan vara önskligt att i dessa avseenden binda mejerierorganisationen genom snävt utstakade regler. Oss synes vara riktigare att den i detta avseende inom relativt vida gränser får handla på eget ansvar.

Vad beträffar det prisläge, som bör eftersträvas på mjölk- och mejeriprodukter torde för närvarande en tillåten svängning av smörpriset mellan 2 kr.—2: 50, såsom föreslagits, kunna anses lämplig. Emellertid synes det pris av 8 öre per kg. exklusive skummjölksvärdet, som i anslutning härtill angivits såsom undre gräns för produktmjölk, få betraktas såsom allt för lågt. Därför torde böra eftersträvas att genom prisutjämningsbidrag, som står till förfogande för mjölkregleringen, upprätthålla ett genomsnittligt produktmjölkspris, med förslagsvis 11.5 öre inklusive skummjölksvärdet såsom undre gräns. Vad konsumtionsmjölkpriset beträffar torde en generell höjning av detsamma för närvarande icke vara påkallad. Hinder böra emellertid icke möta för en måttlig sådan höjning på enstaka platser, där förhållandena kunna motivera en sådan. Hänsyn bör tagas härtill vid bestämmande av mjölkavgiftens storlek.

I prop. har framhållits att en sänkning av mjölkavgiften kan komma ifråga. Vi anse emellertid att en dylik sänkning icke under nuvarande förhållanden bör ske, och vilja såsom vår mening framhålla, att åtgärder i detta syfte böra vidtagas endast om synnerliga skäl därtill föreligga och då endast med stor varsamhet och i mindre omfattning.

I fråga om fodermedelsregleringen anse vi i likhet med jordbruksnämnden att ett tämligen fast foderprisläge är lämpligt och önskvärt. Beträffande den prisenivå, som bör eftersträvas, ansluta vi oss till den mening, som i jordbruksnämnden framförts av greve Wachtmeister, vilken mening även vunnit stöd av lantbruksstyrelsen. Vi ha tidigare framhållit att det på anförda skäl är angeläget att åtgärder vidtagas, som möjliggöra att priset på bl. a. animalierna i stort sett och genomsnittligt återföres till det läge, som var rådande under perioden 1925—1929. Skall emellertid ett dylikt prisläge kun-

na uppehållas måste priset å fodermedlen anpassas härefter. Skatten å oljekakor m. m. och införselavgiften å majs m. fl. fodermedel böra härför enligt vår uppfattning så bestämmas, att priset å det importerade fodret icke må understiga 15 öre pr foderenhet. För uppnående av det angivna prisläget synes icke nödvändigt att skatten å oljekakor göres rörlig i samma utsträckning som t. ex. beträffande införselavgiften å majs. Vid fastställande av oljekaksskatten, som säkerligen bör ske för längre perioder, bör emellertid hänsyn tagas till att det av oss såsom önskvärt angivna prisläget på fodermedel upprätthålles.

Mot förslaget om införande av rörliga införselavgifter å majs ha vi inga erinringar att framställa.

Rörande de av jordbruksnämnden anförda förslagen att Kungl. Maj:t skulle äga bemyndigande att i fall av behov lätta den inhemska fodersädesmarknaden genom export av fodersäd kunna vi visserligen förstå de i propositionen framförda betänkligheterna. Förhållanden kunna emellertid helt visst uppstå, då en sådan export kan bliva önskvärd och ändamålsenlig. Vi hänvisa i det avseendet därtill, att det understundom kan vara möjligt att exportera fodersäd till fördelaktigare priser än som samtidigt kunna uppnås för brödsäden. Under sådana förhållanden synes det oss vara riktigare att söka bereda avsättning för brödsäd inom landet genom försäljning till foderändamål och i stället exportera egentlig fodersäd. Den möjligheten bör alltså stå öppen att genom fodersädesexport bereda stöd åt den inhemska prisnivån. Vi få därför föreslå att bemyndigande lämnas Kungl. Maj:t att företaga fodersädesexport då förhållandena sådant påkalla.

Vad brödsädesregleringen beträffar hysa vi fortfarande starka betänkligheter emot ett borttagande av inlösningsförfarandet. De farhågor som framförts i propositionen beträffande konsekvenserna av fortsatt inlösen synas oss icke bekräftas av de senaste årens erfarenheter, då *veteodlingen avtagit* trots inlösningsförfarandets bestånd. Som stödåtgärderna på jordbrukets område nu i främsta rummet inriktas på att bereda stöd åt den animaliska produktionen ävensom att stödja priset å hemmaodlat foder föreligger knappast någon anledning för jordbrukarna att öka brödsädesodlingen även om ett stöd lämnas, som avser att trygga avsättningen. Inlösningsförfarandet har — även om inlösningsprisen såsom nu är fallet äro fastställda till en relativt låg nivå — den betydelsen, att de bereda en viss trygghet för säljare och lagerhållare ävensom långivare åt lagerhållare och stabiliserar därför prisbildningen. Hur prisen kunna komma att utvecklas när ovissheten oroar marknaden samt spekulationen får fritt spelrum, därom har man en betydande erfarenhet från tidigare år. Givetvis kunna de föreslagna stödköpen utgöra en viss kompensation för inlösningsförfarandet. Stödköpsförfarandet torde emellertid leda till att det statliga organet tvingas att under själva försäljningsperioden i större omfattning engagera sig i spannmålsmarknaden än som överhuvud taget erfordras vid inlösningsförfarande och dess dispositioner kunna i övrigt i icke ringa grad oroa marknaden. På grund av begränsningen utav stödköpen till 100 000

ton erhålles ingen trygghet för att det avsedda syftet uppnås. Skall å andra sidan brödsädesmarknaden genom stödköpsförfarandet givas ett mot inlösningsförfarandet likvärdigt stöd, torde kostnaderna och riskerna för staten bliva ungefär desamma som vid bibehållet inlösningsförfarande.

I likhet med jordbruksnämnden anse vi att inlösenförfarandet bör bibehållas ännu ett år. De risker i ekonomiskt hänseende, staten härigenom ikläder sig, torde i betraktande av den icke oväsentligt minskade brödsädesarealen säkerligen icke bliva alltför stora.

De inlösenpris, som komma att fastställas, därest vårt förslag i denna del vinner riksdagens bifall, böra betraktas såsom minimipriser.

En prisstegring över inlösningsprisens nivå bör således icke förhindras genom statliga åtgöranden. Skulle skördeutfallet icke bliva större än som motsvarade konsumtionen inom landet, bör prisläget fritt få stiga till nivå med det under åren 1925—1929 rådande.

Vid bestämmande av inlösningspriserna bör enligt vårt förmenande hänsyn tagas bl. a. till prisläget å fodersäd. Vi vilja erinra om vårt tidigare framförda förslag om vidtagande av åtgärder i syfte att stödja ett fodersädespris av minst 15 öre per foderenhet. Med hänsyn bl. a. härtill finna vi skäl föreligga till en höjning av nu gällande inlösningspris beträffande vete från 16.50 till 17.50 kronor och för råg från 15.50 till 16.50 kronor per 100 kg.

De åtgärder, som under innevarande år vidtagits till stöd för Norrlands jordbruk innehärande bl. a. fraktbidrag å fodersäd böra för kommande år bibehållas och i den mån så visar sig behöfligt och möjligt ytterligare utbyggas.

Under återopande av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med Svenska spannmålsaktiebolaget angående fortsatt inlösen av bröds-
spannmål.

dels lämna Kungl. Maj:ts bemyndigande att då så prövas lämpligt låta verkställa export av fodersäd,

dels ock vid behandlingen av föreliggande proposition beakta av oss framförda synpunkter samt därvid uttala sig för att de åtgärder, som vi föreslagit i syfte att stödja prisbildningen på jordbrukets produkter, måtte vidtagas.

Stockholm den 9 maj 1936.

Martin Skoglund.

E. O. Magnusson.

Karl Magnusson.

Gunnar Persson.

T. G. von Seth.

R. Lundqvist.

Ivar Anderson.

N. E. Nilsson.